

BAKOS KISS KÁROLY: RÉSZE MÉG

Bakos Kiss Károlynak immár második verseskötete lát napvilágot az Intermix Kiadó gondozásában, mégis az a benyomásom, hogy épp most lett csak készen az első komplex könyvével. Most összpontosult az, ami jellemző a szerző markáns és aszketikusan feszes lelki- és versvilágára.

A rend kedvéért mégis: *Legyen vers* című első kötete 2007-ben, *Része még* című versanyaggal kiegészített válogatása 2012-ben jelent meg. Utóbbi, nevében is hordozza azt a megállapítást, hogy nemcsak építkezik az első kötet anyagából, tovább bontakoztatva sajátos lírai világát, de fixálja is azokat a verseket, amelyek már korábban költői szintre emelték Bakos Kisst. E kettős kötet háttérben, nem a szellemi bizonytalanság, hanem a költő szikár és önkritikus életének nehezen verssé manifesztálható ihlete áll, illetve az, hogy a *Legyen vers* kötetanyag komolyabb darabjaival válhatott csak kerek egészzé az eddigi pályamű a *Része még* kiadványban.

Így vall a szerző: „A vers, mint zene, mint kép, mint dráma és történet és a nyelv alakíthatósága folytán vált ellipsziszem gyújtópontjává, s máig vonzásának foglya vagyok. A szent játék, mely a mélységekből a magasságokig, szakralitástól a profánig a lét tiszta párlata, s mint ilyen a szóbeli közlés legkoncentráltabb módja. Manapság irodalmár körökben szinte divat a líra válságáról, közeli haláláról beszélni. Bár a válsághangulat nem teljesen alaptalan, e téren talán vigasz, hogy a műnem története során volt már csak élőszóban virágzó, szólt már sokakhoz és volt már keveseknek. Minden esetre hiszem, hogy az esztétikai szépség ekképpen megfogalmazása, mint minden művészetnek, a barlangrajzoktól az ipari formatervezésig, a munkadaraboktól a szimfóniáig, úgy a vers is a lélekkel bíró ember örök szükséglete marad. Hogy a születés és a halál végpontjai között csillapodjon a lélek tárnáiban megbúvó félelem, hogy a halandó megélje a teljességet e számára szűkre szabott képlékeny időben.”

A kötet borítójának illusztrációja már önmagában fájdalmat ébreszt bennem, és a kirekesztettség élményét idézve, mintegy huzagolja az olvasó gondolatait a csikorgóan mély, átvészelt időszakok vallomásai felé. A fotó alkonyulatban fényképezett, kifeszített szögesdrótot ábrázol, melynek fe-

szültsége az egész kötet hangulatát áthatja. Egy megosztott világot tár elénk, örökös rabságot, amit a szabadság, anyaország, anyaméh gondos és maku-
látlan reményével, ideájával ellensúlyoz. Az anya megjelenésének víziója, egyetemesíti a határon túli lét kirekesztettségének reménytelenségét bioló-
giai, földrajzi, politikai, kozmológiai és egzisztenciális értelemben, de mégis a megtisztulás ígéretével: „Túl a sok-sok dróthatáron / Anyám jár a kútra
nyáron / Vödkrét folyton hitbe mártja / Vak hitének fény az ára”.

Ez a pozíció, mintha folytonos határsértési aktust generálna, egy vízum nélküli szabálytalan vagy jogtalan létbe taszítaná a Beregszászon élő költőt. A kötet alap gondolatként hordozza magában azt a szemléletet, mely szerint nemcsak a létezés szabadságának biztonságát nem tarthatjuk evidensnek, de e lehetőségnek rendkívül komplikált szegmentumait is alig lokalizálhatjuk a fejlődésünk vagy önnön megjavításunk kedvéért. E szellemi értelmű nagykorúság elérésében lehet az egyetlen tisztességgel végigvitt felelős élet. A halál, ha siettetett, legalább úgy nem vezet el megigazulásba, valamint gyors és garantálhatóbb hazatérésbe, mint egy rosszul vagy el sem kezdett élet. Bakos Kiss Károly pontosan tudja, és következetesen kerülni igyekszik a csapdákat. Kevesek privilégiuma csak, hogy életében szellemi autonómiába jusson, önnön létezésének legegységesebb pontos megértésébe és egy élhetőbb világ megteremtésébe. A szögesdrótok „átszakításának” gesztusa éppen az önállóságot igyekszik megteremteni.

A határsértések lehetőségeit a kötet úgy kínálja fel, mint intim, de kötelező önkíséreltet, a szabadulás sokféleségének, különös módozatait, ahogyan a napnyugta vagy a pirkadat követeli meg a testi nyugalmat, csillapodást, avagy a fizikai élet cselekedeteihez elengedhetetlen izmok feszülését-ernyedését, hétköznapiaságunk sűrű rutinjaiban. A vízum nélküli határátlépés kínálkozó lehetőségein kívül Bakos Kiss Károly egy szellemi átbillenéssel, egzisztenciális disszidálással is meghaladni igyekszik önmagát. Előrevetíti, majd következetesen bontja ki a kötet ciklusaiba komponálva a szabadulás színtereit, hol József Attilát, Pilinszkyt, hol másokat hívva segítségül. „Hogy meddig szól a vízumom / Azt halandó nem éri át / Csak önmagamnak mormolom / te bolond hány hét a világ/ S ahány a hét annyi táj/ Akár ha el sem mozdulok / Mert szól a szív és szól a száj / De az útlevel nem én vagyok”.

A szerző olyan mélyre merészkedik személyessé tett válságaiba, ahonnan, már alig garantálható egy stabil létbiztonság újbóli megteremtése. Olvasás közben az a félelmem támad, hogy a költő nemcsak az érzéki létezés vagy földrajzi határainak elhagyásával foglalkozna, de a fizikai létből is kivonni

igyekezne magát, pedig bátran néz szembe félelmeivel. Szándékoltan túlcipeli, túlzottan otthonossá téve a létezésének bizonytalanságait és méltatlan léthelyzeteit. A fájdalomhatárok túlgerjesztésével, amit még ember elbír, elbírhat, azt magára is veszi Bakos Kiss Károly. Feszés szövegkontextusai mégis úgy futnak át egymáson, mintha menekülési gyalogutak, grádicsosan sajátos élű élettörmelékek lennének, melyek nem csak könnyű sebekre elegendő megiramodások, de a mezítlás, önnön és mások sorsának megváltására is alkalmat kínálnának: „Vagyunk a rángó békaláb / Csak szerv a savban amputált / Csak végtagok és rugdosás / Csak teste nélkül Teste más / Szike élnek van kitarva/ Tű s a cérna kulcsra zárva/ S az edzett acél fémlapok / A mindig metsző tegnapok / A mindig fájó vagdosás/ Csak tátogás és csapkodás.” Talán ez a paradox reménytelenség, ami közelebb hozza, szeretnivalóbbá teszi Bakos Kiss Károly versvilágát, racionalizálva a tehetetlen izomrángást, pengeélesen villantva az olvasó szeme elé a harántizmok elektromosan stimulálható kegyetlen tényközléseit, bravúros formákban. Máshol éppen a tiszta nyugalmat, markáns biztonsággal parancsolja maga köré. Ezzel nem saját fájdalmait csillapítja, épp ellenkezőleg, írott és „íratlan szabály”-aival tovább ostromozza magát, még elevenebbé téve sebeit. Ahogy az egyik ars poeticájában is olvasható: „Legyen vers, hogy legyen minden. / Szív ne vágyjon menni innen. / Ész ne vágyjon megbomolni. / Hisz a test sem olyan holmi, / Mit levetni könnyű lenne. / (Azért van, hogy legyünk benne.) / S legyen ír, hogy így ne fájjon / A mozdulat e nyesett tájon./ Mindnek társ, hogy el ne essék./ Aki esne. Szava: tessék! / Legyen tűz, ki fázik, annak. / S ezt nevezzék, akik vannak, / Mind szabálynak: / Íratlannak.”

Az ilyesfajta sorokban rejlő fizikai tehetetlenség, másutt szuicid gondolatok gyakran visszatérő motívumai: „Hull a felleg, alja rozsdás. / A bodza most is illatos. / Jár a város. Csupa mozgás. / Sárga csfk a villamos. / A kádvíz csöndes és piros.” Olyan feszültséget fokoznak, amelyeket követően aggódva várja az olvasó a feloldozást, a könnyű és nagyvonalú reflektálatlanságot vagy éppen azt a fókuszot, ahol már szeretni, élni, dolgozni is biztonságosabb.

A kötet öt ciklusra szerkesztett, hatvankét, vagyis hatvanegy verset foglal magába. Talán el tudnám fogadni, akár szigorú szerkesztői megfontolásból is, hogy más-más ciklusban, de egy kötetben belül, ugyanaz a vers kétszer szerepeljen, ez esetben viszont nem tartom szerencsésnek a négyesoros „áramütés” című szöveg ismételt szerepeltetését, sőt kifejezetten szerkesztői figyelmetlenségnek hat számomra. Az igényes versek, hol szonet-

tekben, dalokban, máshol szabadabb formákban vallanak egy harmincegy-nehány éves szerző világról. A javarészt hagyományos iskolán nevelkedett lírikus, nagy szakmai biztonsággal teremti meg a szövegek sajátos, belső feszültségét és emeli esztétikai élménnyé verseit.

A magyar-ruszin nyelvhatáron, Beregújfaluban született Bakos Kiss Károly indulását kiváló mesterek segítették, kísérték, úgymint Vári Fábián László és Dupka György. Aki beleszületik az öröklött, anyátlan, árva létbe, még inkább emlékeztetve van az eredendő bűnt követő kitaszítottság érzületére. Ennek újraidézése, szögesdrótként rázza meg az immár öntudatra ébredt kollektív szégyenérzetünket. Mindannyian kódoltak vagyunk egy antropológiai állandóságra: a bűntudatra, ami a kiűzetésben, az öröklött és néha, költőien hatványozott szorongásban, az emlékezés esendőségében formálódik vissza Ádámian, Évaian vagy éppen Júdásian fájdalomossá. „Bár harminc pénzüket visszadobtam / De már e harminc pénz vagyok / Hogy eszem váza összeroppan / Gyilkosaim az angyalok”. Bárhogyan is, de Bakos Kiss Károly vezekel a *Része még* kötetben, mégpedig olyan bűnökért, amelyeknek nem okozója, de a megváltás gesztusát, lehetőségét, stigmáit magára véve, a szabadulást is megkísérelve zár néhány fontos, reménytelenül örök áramkört. „Nagyfeszültség az ég sehol. / A képzelet rövidre zár. / Szemhez szürkül a póznasor. / Dróthoz kötözött madár.”

(*Bakos Kiss Károly: Része még, Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2012. 84 o.*)

KÜRTI LÁSZLÓ